

У том смислу, о најновијој Зубовићевој књизи можемо говорити као о значајном прилогу за песничку историју нужности странствовања разогњиштених међу својима, и свакодневно суочавање са императивом постојања по цену странствовања у себи, и души својој.

Мр Растко ЛОНЧАР
Филозофски факултет у Новом Саду
Одсек за српску књижевност и језик
Докторске студије
rastkoloncar93@gmail.com

РОМАН-БУВЉАК

Бојан Савић Остојић, *Ништа није ничије*, Контраст издаваштво, Београд 2020

Након што се читаоцима представи песничким књигама *Синеро-рама*, *Јеретички гатив* и збиркама фрагмената *Алеаториј* и *Подли, њодли њсалми*, према речима Бојана Савића Остојића, завршила се његова „лирско књишка фаза”. Бувљачки барометар за библиождере, како гласи жанровско одређење његовог блага *За све њаре*, открио је нови глас, нови креативни импулс, припремајући терен за роман *Ништа није ничије*. Ипак, било је потребно да аутор свој приповедачки глас оснажи луфтроманом *Нема оазе* и својеврсним наставком под називом *Пункт*, како би се амбиција о „бувљачком роману” језички артикулисала. Ослањајући се на стерилно-објективни израз француског новог романа и правећи литерарни омаж Хандкеовим перипатетичарима, неуморни ходач Бојан Савић Остојић тек у свом последњем роману проналази лични печат.

Ауторова прецизна наративна оптика, резервисан тон објективног извештавања и манир мапирања градских шетњи, у роману *Ништа није ничије* провучени су кроз филтер маничне библиофилије и прожете врцавим хумором који се креће у широкој амплитуди од комедије ситуација и карактера, преко аутоироничних опаски до умереног цинизма. Избегавајући магистралне књижевне путеве, ова књига о књигама, односно литерарни лексикон колекционара антикварних књига, брише маргине застареле картографије и шири књижевно поље осветљавањем слепих улица другости и мрачних подрума културе.

Лабава структура романа дугује понешто пикарској традицији, док нас приповедач и протагониста Толе, детективском лупом и форензичарском опремом, уводи у нарочиту дијалектику простора, где се флексе од мемле и влаге ишчитавају као Роршахове мрље једне културе заборава, где влада детерминизам кретања по коме сва миграцијска

померања књига неминовно воде бувљаку. „Тако ће у историју опет имати увид само копачи по бувљацима”.

Као улични Женет, наратор нас уводи у свет скрајнутих наслова, откривајући нам лепоту и опасност паратекстуалних елемената. Сазнаћемо да су предговори „прорачунато и дозирано одавање тајни на велико”, читаћемо импресуме, посвете, блурбове, загледаћемо се у очи Анаис Нин на корицама *Тајних свески* као у бартовски пунктум и у њима открити моћ потчињавања купаца. Одшкринуће нам се завесе света издавачке делатности, па ћемо слушати о граматури папира и добро опремљеним књигама, преводиоцима, уредницима, илустраторима, преламачима текста, графичким дизајнерима.

Књига је представљена и као роба: компаративном анализом цена књига и потрошачке корпе наратор установљава да је „приступачна књига у Србији луксуз”, али и да „за једног Спахића може купити пет Бранимира Шћепановића или десет Борислава Радовића [...] једно црногорско издање за десет југословенских”. Један неотпаковани часопис Раше Попова и убележен датум за подизање пензије понудиће нам причу о позицији уметности у оквиру егзистенцијалних приоритета.

Већ троструком негацијом у наслову аутор најављује „аскетску филозофију непоседовања” која има за циљ да нас ослободи ризика и страха од губитка стеченог. „Може ли се више или боље имати? Зар не би био изазов немати?” Приповедач се супротставља капиталистичком креду о вечитом прогресу, односно технологији која укида размак између жеље и њеног задовољења. Жудећи за еротичношћу живота насупрот порнографији конзумеризма, његов спекулативни мит заснован је на идеји: „Не тражи књигу тамо где ћеш је сигурно наћи”. Као и свака утопија у којој проналазимо присуство историјског ова књига је мање сан о златном добу, а више критика савременог човека и потрошачког друштва.

Ћоле је наследник Пекићевог кућебрижника Арсенија Његована, апологете поседништва, створен да буде његов антипод, како по социјалном статусу тако и по идеолошкој матрици којом се креће. Самосвестан и аутоироничан, представљајући повремено себе као ратног профитера и „лешинара” коме су јефтино купљене књиге „улови”, он поседништво деконструира насилном предаторском логиком, а капитализму се супротставља изнутра, играјући трговачку игру боље од других. И док Арсеније године проводи затворен на Косанчићевом венцу, бежећи од деструктивне снаге историје, Ћоле књижевност враћа на улицу, видећи себе као алтернативног историографа који једини има увид у истинску, тј. изворну грађу. Мада се налазе са различите стране истог новчића, обојица су фантасте на задатку који негују свест о сопственој битности у историји.

Процес именовања брижљиво је представљен посредством надимака, па тако приповедача и протагонисту препознајемо као Ћолета,

његову мистериозну драгу као Току, а најбољег пријатеља као Лакија. Надимци имају улогу да нам приближе штуро издиференциране јунаке, као и да онемогуће карактеризацију посредством наметнутих означитеља. Као аутопоетички сигнал можемо читати и приповедачево разјашњење значаја првог издања Ујевићеве *Колајне* (С. Б. Цвијановић), у којој се песник први пут изборио да буде потписан као Тин, уместо Августин.

Тока и Лаки провучени су кроз свест једне страсти и маније и постоје само у том и таквом нараторовом искуству. Љубавна прича са Током је везивно ткиво романа, интрига која увлачи читаоца у причу како би приповедач имао времена да нас инволвира у своје бувљачке спекулације. На овај манир нас приповедач упозорава још на самом почетку романа, док говори о *Тајним свескама* Анаис Нин и Хенрија Милера – „тајно” и „скривено” продаје књиге. „И видим вас како вичете: још тајни, још тајни.”

Осим што је наративно средство ауторове манипулације, Тока је простор, удаљен и несталан, „Токиште” које разуме, али није опипљиво, присутна у сећању, писмима и сновима; она је могућност која се током романа тањи и удаљава, на путу од Старе Пазове до Немачке.

Прича о Токи може се посматрати и као литерарно потискивање трауме, заваривање остављеног љубавника. Лукавство приповедача најбоље осликава чињеница да сазнајемо да је остављен кроз једну узгредну заграду док открива свој етос читаоцу: „Не зато што бисте тим посетама себе подсетили на тог мрског хипстера (којим вас је, између осталог, прогласила Тока кад вас је оставила) него зато што оно што вам је потребно волите да нађете на неочекиваним местима.” На тај начин, траума остављеног је транспонована на читаоца и представљена као хипотетичка, исто као што је и разлог зашто је остављен саопштен кроз завршни Токин сан.

Мада не можемо са сигурношћу интерпретирати однос Толета и Токе, на крају остаје судар приповедача са сопственом таштином. Ако је страст према Токи морала да страда због друге страсти – према писању, онда је и однос са Лакијем, пријатељем препродавацем, морао да страда оног тренутка када је Лаки продао поклоњену књигу са посветом. Институција бувљака и ђубриште историје не праве изузетке, те складиште, такође, и интимне истине.

Субверзија и ангажованост у роману крећу се од дискретне, наизглед успутне лекције да у кореспонденцијама љубавника „жене носе имена, мушкарци презимена”, преко проживљене и догађајне критике меркантилне позиције уметности, до мањинског права: „Видео ме је ту како се свађам са Циганима: то нису људи, зна он њих; али, ево, он је човек, па ће ми радо продати шта је оteo од багре.” Тој позицији доприноси и етос пијачних продаваца који су неретко демистификатори и демитологизатори стварности, који деле лекције из поседништва и откривају „да кад се дочекаш на ноге, нема више поезије”.

Нарочити шарм романа крије се у комплексној личности приповедача и његовом гломазном, бледокафеном цегеру са „неубедљиво веселим натписом” *BE HAPPY*. Пошто је већ сугерисан њен детективски, форензичарски и хроничарски карактер, требало би нагласити да у пукотинама привидне објективности наратора лежи ћудљиви, страствени фетишар („Морам признати да ме прецртане цене узбуђују”), чији воајерски поглед и конспиративна употреба другог лица доприносе осећају узбуђења и непријатности код читалаца, који су као саучесници увучени у неспретне бувљачке махинације.

За крај, ако бисмо *Ниција није ничије* Бојана Савића Остојића смело и провокативно назвали романом-бувљаком, онда би добронамерна сугестија будућим читаоцима била да оставе очекивања по страни и да се препусте тексту, јер како тврди Толе: „на бувљак само будала може да дође тражећи нешто одређено”.

Иван ИСАИЛОВИЋ